

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Naast de bank

De wereld volgens Tarantino

PIET DECOSTER

Een film kan je doen ontsnappen uit de realiteit. Vanuit je bioscoopstoel word je regisseur. Je krijgt het voorrecht om niet politiek of historisch correct te moeten zijn. De sterkte van Quentin Tarantino's films ligt in de kunstmatigheid, in de manier waarop ze volledig losstaan van welke realiteit dan ook, met als impliciete boodschap dat films veel leuker zijn dan het echte leven. Wat in werkelijkheid verwerpelijks is, kan uitermate plezierig zijn in film. Het is cool om als een 'nigga' leden van de Ku Klux Klan van hun paard te schieten (*Django unchained*, 2012). Stel je voor hoe het spreken in ons kabinet eruit zou zien mocht Tarantino de scenario's schrijven. De abnormale welsprekendheid waarmee de personages uit *Pulp fiction* of *Jackie Brown* echter hun dialogen debiteren, bestaat enkel in een filmuniversum. Mede hierdoor raak je er als kijker van overtuigd dat geen enkele wereld zo uniek is als diegene die je op het bioscoop scherm te zien krijgt. Vroeger gebeurde dit door in films gangsters juist *niet* te laten spreken, zij knikten slechts en het gebeurde. Nonchalance was het handigste teken van doeltreffendheid, een ideaalbeeld van de wereld weerspiegeland, volledig overgeleverd aan het menselijk gebaar — net zoals de goden —, vrij van de vertragende werking van de rompslomp van de menselijke taal.

Tarantino daarentegen sluit zijn praatgrage personages op in hun dwarse, grofgebekte dialogen en sluit hen hiermee tegelijk af van de buitenwereld. Hij creëert — mede hierdoor — de voorwaarden die hem een-

zelfde vrijheid geven als een romancier om te gaan en te staan waar hij wil. Met als resultaat een knisperend taalgebruik waaronder van alles smeult en broeit, niet in het minst morele dilemma's. Elke keuze is beladen en ideeën en handelingen hebben hun gevolgen.

Hij is bij uitstek de filmmaker die ons iets kan leren over de psychologie of de logica van de wraak. Ik verwijs naar het iconische personage Jules Winfield, een rol gespeeld door 'Tarantino Superstar' Samuel L. Jackson, de wraakengel uit *Pulp fiction*¹. Maar wat mij betreft wellicht het meest geslaagd doet de regisseur dit aan de hand van Europa's kruisvat van de vorige eeuw. *Inglorious basterds* vertelt het verhaal van een groep Amerikaanse Joden die eropuit trekken om in Frankrijk tijdens de Tweede Wereldoorlog zoveel mogelijk Nazi's te doden.

Verwacht hier geen overvliegende bommenwerpers of brandende jeeps. Wel lange praat scènes — intermenselijke dramatiek — in benepen, claustrofobische ruimtes. In Tarantino's universum werd de Tweede Wereldoorlog beëindigd door Hitler en zijn achterban op te blazen in een Franse bioscoop. Wat, als inderdaad één van de negenendertig gekende vrijdelde pogingen tot een aanslag op Hitler was gelukt? Dit is politiek, en wel antifascistische politiek. Het lijkt me dan ook geen toeval dat hij de film met het einde van Hitler en de oorlog plaats laat vinden in de jaren 1941 en 1942: bijgevolg nooit een D-Day, Hiroshima of Nagasaki, zo lijkt hij te zeggen.

Door middel van fantasie probeert Tarantino ons juist te vertellen waaruit onze realiteit bestaat. Hij dirigeert als het ware de orkestbak van ons onbewuste. Het scherm geeft een kijk op een andere realiteit, die ons indirect bestookt en psychologisch kneedt. Net zoals in de droom verschuift en

vervormt de film gebeurtenissen zonder hierbij trouw te blijven aan de historische waarheid; en toch verleent dat betekenis. Aan de hand van een film kan men de psyche van een cultuur lezen, zo zegt Žižek. Door de thematische eenvoud en directheid van deze film wordt als een soort dagdroom-machine de onbewuste onderstroom duidelijk in beeld gebracht.

Het onbewuste is het discours van de ander. Het is die pijnlijke waarheid die je neigt te verbergen voor de ander, terwijl je weet dat dit verbergen mogelijk onmogelijk is. De conclusie van waaruit de film vertrekt werkt, omdat wij ons als publiek vereenzelvigen met de wrok jegens Hitler. Dat is volgens mij wat Žižek bedoelt wanneer hij film als 'zuivere ideologie' definieert, waar kunst ons toont hoe ons verlangen gestructureerd is.² Het geweld raakt onze ethische kern en wakkert hopelijk ons verlangen naar goedheid aan. Het moet maar eens afgelopen zijn met die oudtestamentische onmenselijkheden.

Tarantino's echte instrument van de wraak in zijn strijd is hetzelfde wapen als dat waarvan het naziregime zich bediende en waarmee het zich aanvankelijk groot wist te maken: de (beeld)taal. Het hanteren van taal speelde een belangrijke rol bij het wel-slagen van de Holocaust. Zoals we weten uit onze praktijk kan taal herinneringen classificeren en mummificeren. Een vaak verteld verhaal krijgt de kenmerken van een foto, het neemt uiteindelijk de plaats in van het moment dat het moest vastleggen. Taal kan een wereld creëren, wat precies was wat de nazi's wilden: een geheel nieuwe wereld creëren. Viktor Klemperer bestudeerde uitvoerig de invloed van hun propaganda op de taal en van de taal op het denken in zijn *Lingua Tertii Imperii*³.

De taal zelf heeft het in zich om een verraderlijk spel te gaan spelen waarin mensen

worden meegezogen. De taal als medium van de waarheid; maar wat gebeurt er als de waarheid zelf een product is van de taal? Bij het schrijven van dit stuk wordt pijnlijk merkbaar hoe de moslimfundamentalistische ideologie van IS op dezelfde golven surft — zich bedienend van een aesopisch taalgebruik — in een poging onze vrijheid en waarden te beknotten. Tarantino wijst ons erop dat het hem niet gaat om de overheerlijking van geweld, integendeel. Mochten die aanhangers van IS wat meer hebben kunnen spelen in hun kindertijd, dan hadden ze misschien nu minder de behoefte gevoeld om mensen omver te blazen in de volwassen realiteit.

Laat ons dus vooral blijven kijken naar Amerikaanse of andere films, als ze maar genoeg onze wereld op zijn kop zetten.

Noten

- 1 Jules Winnfield: You ever read the bible, Brett?
Brett: Yes!
Jules Winnfield: There's a passage that I got memorized, seems appropriate for this situation: Ezeziel 25,17. '... And I will strike down upon thee with great vengeance and furious anger those who attempt to poison and destroy my brothers. And you will know my name is the Lord when I lay my vengeance upon you.'
- 2 Ideologie, zo schrijft Slavoj Žižek in *Geweld*, is datgene wat in een politiek bestel onuitgesproken blijft, maar wel het algemeen fundament is van alles wat er gedaan wordt. Tijdens de Tweede Wereldoorlog kreeg Picasso in zijn atelier bezoek van een Duitse officier. De man bekeek de *Guernica* en, geschokt door de modernistische chaos, vroeg hij: 'Hebt u dit gemaakt?' Waarop Picasso kalm antwoordde: 'Nee, u hebt dit gemaakt.'
- 3 Viktor Klemperer (1947). *LTI — De taal van het Derde Rijk*, Atlas, 2000.